MAISHIY CHIQINDI POLIGONLARINING JOYLASHUVI VA EKOLOGIK TA'SIRI (ANDIJON VILOYATI)

Axmadjonov Tursunboy Anvarjon o'g'li
Andijon davlat universiteti Geografiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi

DOI: ***https://doi.org/10.5281/zenodo.24344901***

Annotatsiya. *Ushbu maqolada Andijon viloyatida 2025-yilda olib chiqib ketilgan qattiq maishiy chiqindilar hajmi, ularni poligonlarga joylashtirish masalalari va poligonlarning hududiy joylashuvi o'rganilgan. Shuningdek, chiqindi poligonlarining hududiy joylashuvi, tuproq, yer usti va yer osti suvlari hamda atmosfera havosiga ko'rsatadigan ekologik ta'siri tahlil qilingan. Viloyatda chiqindilarni qayta ishlash, poligonlardan foydalanish samaradorligini oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Andijon viloyati, maishiy chiqindilar, chiqindi poligonlari, ekologik muammo, tuproq ifloslanishi, atmosfera havosi, chiqindilarni qayta ishlash, rekultivatsiya, ekologik xavfsizlik.*

РАСПОЛОЖЕНИЕ ПОЛИГОНОВ ТВЁРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ И ИХ ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ (АНДИЖАНСКАЯ ОБЛАСТЬ)

Ахмаджонов Турсунбой Анваржон угли
студент 2-го курса направления «География»

Андижанского государственного университета

Аннотация. *В данной статье изучены объёмы твёрдых бытовых отходов, вывезенных в Андижанской области в 2025 году, вопросы их размещения на полигонах и территориальное расположение самих полигонов. Также проанализировано экологическое воздействие полигонов отходов на почву, поверхностные и подземные воды, а также атмосферный воздух. Разработаны предложения по переработке отходов в области, повышению эффективности использования полигонов и обеспечению экологической безопасности.*

Ключевые слова: *Андижанская область, бытовые отходы, полигоны отходов, экологическая проблема, загрязнение почвы, атмосферный воздух, переработка отходов, рекультивация, экологическая безопасность.*

LOCATION OF MUNICIPAL SOLID WASTE LANDFILLS AND THEIR ENVIRONMENTAL IMPACT (ANDIJAN REGION)

Akhmadjonov Tursunboy Anvarjon ugli,
2nd-year student, Geography Program, Andijan State University

Abstract. *This article examines the volume of municipal solid waste removed in the Andijan region in 2025, issues related to its disposal at landfills, and the territorial distribution of the landfills. It also analyzes the environmental impact of waste landfills on soil, surface water and groundwater,*

© **Namangan davlat pedagogika instituti** | **Tabiiy fanlar kafedrasi**
© "**Smart Quill Publishing" nashriyoti** | **www.smartquillpublishing.uz**

and atmospheric air. Proposals have been developed for waste recycling in the region, improving the efficiency of landfill use, and ensuring environmental safety.

Keywords: *Andijan region, municipal waste, waste landfills, environmental problem, soil pollution, atmospheric air, waste recycling, recultivation, environmental safety.*

KIRISH

Bugungi kunda aholi sonining ortishi, shahar va qishloqlarning kengayishi, sanoat hamda xizmat ko‘rsatish sohalarining rivojlanishi natijasida maishiy chiqindilar miqdori ham ortib bormoqda. Maishiy chiqindilarni to‘g‘ri yig‘ish, tashish, saralash va belgilangan joylarda saqlash atrof-muhitni muhofaza qilishning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, aholi zich joylashgan hududlarda chiqindilarni boshqarish masalasi katta ekologik va ijtimoiy ahamiyatga ega. Andijon viloyatida maishiy chiqindilar hajmini baholashda aholining soni va hududiy joylashuvi muhim omil hisoblanadi. Andijon viloyati statistika boshqarmasining 2025-yil yanvar–dekabr oylari bo‘yicha demografik ma’lumotlariga ko‘ra, 2026-yil 1-yanvar holatiga viloyatning doimiy aholisi 3 521,8 ming kishini tashkil etgan. Shundan 1 838,8 ming kishi yoki 52,2 foizi shaharlarda, 1 683,0 ming kishi yoki 47,8 foizi qishloq joylarda istiqomat qilgan. 2025-yil davomida viloyat aholisi 60,8 ming kishiga yoki 1,8 foizga ko‘paygan. Aholining bunday ko‘pligi va zich joylashuvi maishiy chiqindilar hosil bo‘lishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, Andijon shahri, Asaka, Shahrixon va boshqa aholi zich joylashgan hududlarda chiqindilarni yig‘ish, tashish va maxsus poligonlarga joylashtirish masalasi dolzarb hisoblanadi. Demografik ko‘rsatkichlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, viloyatda chiqindilarni boshqarish tizimini aholining o‘sish sur’atlariga mos ravishda rivojlantirish zarur. Bunda shahar va qishloq hududlarining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, chiqindilarni saralash va qayta ishlash tizimini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Andijon viloyati O‘zbekistonning aholisi zich joylashgan hududlaridan biri bo‘lib, bu yerda maishiy chiqindilarni boshqarish masalasi alohida e’tibor talab qiladi. Viloyatning Andijon, Asaka, Shahrixon, Xo‘jaobod, Marhamat, Izboskan, Paxtaobod, Baliqchi, Oltinko‘l, Ulug‘nor, Bo‘z va Qo‘rg‘ontepa kabi tuman hamda shaharlarida aholi yashash manzillari va xo‘jalik faoliyati natijasida turli tarkibdagi chiqindilar hosil bo‘ladi. Chiqindilarni belgilangan tartibda olib chiqib ketmaslik yoki ularni sanitariya talablariga javob bermaydigan joylarga tashlash tuproq unumdorligining pasayishi, suv manbalarining ifloslanishi, yoqimsiz hidlarning tarqalishi va turli kasalliklarni keltirib chiqaruvchi mikroorganizmlarning ko‘payishiga sabab bo‘lishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-yanvardagi PF-5-sonli Farmonida chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish, poligonlarning ekologik holatini yaxshilash va chiqindilarning atrof-muhitga salbiy ta’sirini kamaytirish bo‘yicha muhim vazifalar belgilangan. Ushbu hujjat Andijon viloyatida ham chiqindilar bilan bog‘liq ekologik muammolarni hal etishda muhim huquqiy asos hisoblanadi.

Maqolaning asosiy maqsadi — 2025-yil yanvar–dekabr davridagi rasmiy statistik ma’lumotlar asosida Andijon viloyatida maishiy chiqindilar bilan bog‘liq vaziyatni geografik va ekologik jihatdan tahlil qilishdan iborat.

© **Namangan davlat pedagogika instituti** | **Tabiiy fanlar kafedrasi**
© “**Smart Quill Publishing” nashriyoti** | **www.smartquillpublishing.uz**

Andijon viloyatida maishiy chiqindilarning hosil bo‘lishi va hududiy tarqalishi

Andijon viloyatida maishiy chiqindilarning hosil bo‘lishi, avvalo, aholining soni, joylashish zichligi, turmush tarzi va iqtisodiy faoliyati bilan bog‘liq. Aholi zich joylashgan Andijon shahri, Asaka, Shahrixon va boshqa yirik aholi manzillarida chiqindilar hosil bo‘lish miqdori nisbatan yuqori bo‘lishi tabiiy. Maishiy chiqindilar tarkibiga oziq-ovqat qoldiqlari, qog‘oz va karton, plastik idishlar, polietilen paketlar, shisha, metall buyumlar, mato qoldiqlari va boshqa kundalik iste’mol mahsulotlari kiradi. Ushbu chiqindilarning ayrimlarini qayta ishlash mumkin bo‘lsa, organik qismi kompost tayyorlashda foydalanilishi mumkin. Milliy statistika qo’mitasining SIAT bazasiga ko’ra, 2025-yilda Andijon viloyatidan 7 545,0 ming m³ qattiq maishiy chiqindi olib chiqib ketilgan. 2024-yilda bu ko’rsatkich 5 990,8 ming m³ bo’lgan, ya’ni o’sish 1 554,2 ming m³ (25,9 %). Respublika bo’yicha shu davrda hajm 41 309,1 dan 56 066,8 ming m³ga oshgan (35,7 %), Andijonning ulushi 13,5 % ni tashkil etgan. Ko’rsatkichga faqat turar joylar va kommunal-maishiy obyektlardan olib chiqilgan chiqindi kiradi, sanoat, qurilish chiqindilari va qor kirmaydi; ma’lumot sanitar tozalash korxonalari hisobotiga asoslangan. Andijon uchun qator 2020-yildagi 404,9 dan 2021-yilda 5 610,0 ming m³ga keskin sakragan, bu hisobot yuritish yoki qamrov o’zgarishi bilan bog’liq bo’lishi mumkin. Shu sababli tahlilda 2021–2025-yillar solishtirilgan: 2021–2024-yillarda hajm 5,1–6,0 mln m³ oralig’ida bo’lib, 2025-yilda 7,5 mln m³ga yetgan.

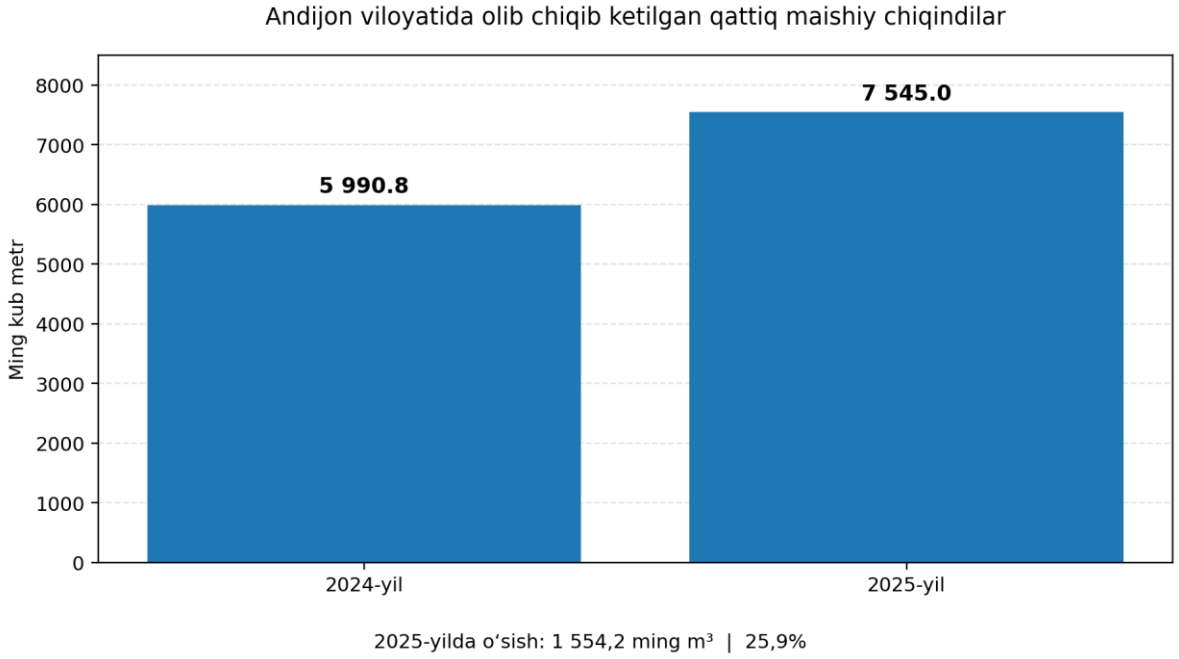

Jadval. 2024–2025-yillardagi ko‘rsatkichlar

Yil	Chiqindi hajmi (ming m³)
2024	5 990,8
2025	7 545,0
O‘sish	1 554,2 (+25,9%)

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT ma’lumotlari

MAISHIY CHIQINDI POLIGONLARINING JOYLASHUVI VA ULARNING GEOGRAFIK XUSUSIYATLARI

Maishiy chiqindi poligonlari — aholi turar joylari va boshqa kommunal-maishiy obyektlardan yig‘ilgan chiqindilarni belgilangan tartibda joylashtirish uchun ajratilgan maxsus hududlardir. Bunday obyektlarni tashkil etishda hududning tabiiy-geografik sharoiti, yer tuzilishi, yer osti suvlari chuqurligi, shamol yo‘nalishi, aholi yashash manzillaridan uzoqligi va transport yo‘llariga yaqinligi hisobga olinishi kerak.

Andijon viloyatida chiqindi poligonlarining joylashuvi hududiy jihatdan muhim ahamiyatga ega. Chunki viloyatning katta qismi Farg‘ona vodiysining tekislik va adiroldi hududlarida joylashgan. Aholi manzillarining bir-biriga yaqinligi chiqindilarni tashish va joylashtirish tizimiga qo‘shimcha talablar qo‘yadi.

2025-yil holatiga oid ochiq rasmiy manbalarda viloyatdagi barcha faol poligonlarning to‘liq manzillari va har biri bo‘yicha chiqindi hajmi alohida e’lon qilingan ma’lumotlar aniqlanmadi. Shu sababli maqolada poligonlarning tasdiqlangan tarixiy manzillari bilan 2025-yilga oid faoliyat ko‘rsatkichlari bir-biridan ajratib ko‘rib chiqiladi.

PF-5-sonli Farmonning 4a-ilovasida Andijon viloyatida 2024-yilda rekultivatsiya qilinib, tuproq qatlami bilan yopilishi rejalashtirilgan 6 ta poligon ko’rsatilgan (1-jadval, jami 14,9 ga). Agentlikning 2025-yil 29-oktabrdagi axborotiga ko’ra, bu ishlar amalga oshirilgan. Respublika bo’yicha 2024-yil va 2025-yilning o’tgan qismida 47 ta poligonda rekultivatsiya o’tkazilgan; bundan alohida, 42 ta poligon faoliyati tugatilib, taxminan 90 ga yer tabiatga qaytarilgan. Viloyatdagi barcha faol poligonlarning umumiy soni va maydoni ochiq manbalarda alohida e’lon qilinmagan. 2026-yil sentabr holatida Andijon, Namangan va Farg’ona viloyatlarida jami 27 ta poligon faoliyat yuritmoqda. Davlat portalida e’lon qilingan 2026-yil 30-sentabrdagi xabarga ko’ra, ushbu uch viloyatdagi poligonlar kuniga o’rtacha 3 500–4 000 tonna maishiy chiqindi qabul qiladi. Andijon viloyatida poligonlarning ichki va tashqi yo’llaridan 1 400 metri tekislanib, qoplama yotqizilgan, 1,1 gektar maydon tayyorlangan va 1 910 m³ tuproq zaxirasi yaratilgan.

2024-yilda rekultivatsiya qilinib, tuproq bilan yopilgan 6 ta poligon (PF-5 ilova 4a va Agentlikning 29.10.2025 dagi xabari):

Joylashuvi	Maydoni, ga
1. Andijon tumani, “Guliston” MFY	2,0
2. Izboskan tumani, “Manguberdi” MFY	1,8
3. Paxtaobod tumani poligoni (manzili: Andijon tumani, Haqiqat massivi)	2,0
4. Buloqboshi tumani, “Jo’rapolvon” MFY	2,0
5. Asaka tumani, “Ne’matobod” MFY	5,1
6. Oltinko’l tumani, S. Ashurov massivi	2,0
Jami	**14,9**

© **Namangan davlat pedagogika instituti** | **Tabiiy fanlar kafedrasi**
© “**Smart Quill Publishing” nashriyoti** | **www.smartquillpublishing.uz**

Bu ma’lumotlar viloyatda chiqindi poligonlarini tartibga solish va ekologik jihatdan xavfsiz holatga keltirish ishlari 2025-yildan oldin ham boshlanganini ko‘rsatadi.

Shu jihatdan, viloyatdagi chiqindi poligonlarini geografik o‘rganishda ularning joylashuvini xaritada ko‘rsatish, aholi yashash joylarigacha bo‘lgan masofani aniqlash va tabiiy obyektlarga yaqinligini baholash muhim hisoblanadi.

Poligonlarni joylashtirishda quyidagi geografik omillar alohida ahamiyatga ega:

1. **Aholi manzillariga nisbatan joylashuvi.** Poligonlar turar joylardan sanitariya me’yorlariga muvofiq masofada joylashishi kerak.
2. **Yer osti suvlari holati.** Yer osti suvlari yer yuzasiga yaqin bo‘lgan hududlarda chiqindi suyuqliklarining suv qatlamlariga o‘tish xavfi yuqori bo‘ladi.
3. **Relyef xususiyatlari.** Pastqam va suv to‘planadigan joylarda chiqindi poligonlarini tashkil etish ekologik xavfni oshiradi.
4. **Shamol yo‘nalishi.** Poligondan tarqaladigan chang va hidlarning aholi yashash joylariga yetib borishi hisobga olinishi kerak.
5. **Suv obyektlariga yaqinligi.** Ariq, kanal, soy va boshqa suv manbalariga yaqin joylashgan poligonlarda ifloslanish xavfi yuqori bo‘ladi.

2025-YILDA CHIQINDI POLIGONLARINING EKOLOGIK TA’SIRI

Maishiy chiqindi poligonlari atrof-muhitga bir necha yo‘nalishda salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ushbu ta’sirlar, asosan, chiqindilarning tarkibi, saqlanish muddati, poligonning texnik holati va ekologik nazorat darajasiga bog‘liq.

Tuproq qoplamasiga ta’siri. Chiqindilar tarkibidagi plastik, polietilen, metall va boshqa materiallar tuproqning tabiiy xususiyatlarini buzishi mumkin. Ayniqsa, poligonlarda chiqindilar tartibsiz joylashtirilsa, tuproq yuzasi ifloslanadi va yer maydonlaridan samarali foydalanish imkoniyati kamayadi. Organik chiqindilarning parchalanishi natijasida hosil bo‘ladigan suyuqliklar tarkibida turli kimyoviy birikmalar bo‘lishi mumkin. Ular tuproq qatlamiga singib, uning sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Andijon viloyatida sug‘orma dehqonchilikning keng rivojlanganligi sababli tuproq resurslarini muhofaza qilish muhim ahamiyatga ega. Chiqindi poligonlaridan sizib chiqadigan zararli moddalar qishloq xo‘jaligi yerlariga yetib borishi mumkin bo‘lgan holatlarning oldini olish lozim.

Suv resurslariga ta’siri. Chiqindi poligonlarida hosil bo‘ladigan filtrat, ya’ni chiqindilar orasidan sizib o‘tuvchi iflos suyuqliklar yer osti va yer usti suvlarini ifloslantirish xavfini tug‘diradi. Agar poligonning tag qismi maxsus himoya qatlami bilan jihozlanmagan bo‘lsa, bunday suyuqliklar tuproq orqali yer osti suvlariga o‘tishi mumkin.

Andijon viloyatida sug‘orish tarmoqlari, kanallar, soylar va boshqa suv obyektlarining mavjudligi chiqindilarni joylashtirishda suv muhofazasi talablariga rioya qilishni talab etadi. Ayniqsa, poligonlardan chiqadigan yomg‘ir va qor suvlari bilan aralashgan iflos suyuqliklarning ochiq suv tarmoqlariga tushishiga yo‘l qo‘ymaslik zarur.

Atmosfera havosiga ta’siri. Organik chiqindilarning parchalanishi natijasida metan, karbonat angidrid va boshqa gazlar ajralib chiqadi. Metan issiqxona gazlaridan biri bo‘lib, iqlim o‘zgarishiga

ta’sir ko‘rsatadi. Bundan tashqari, chiqindilar ochiq holda yoqilganda tutun, chang va zararli gazlar atmosfera havosiga tarqaladi.

Bunday holatlar poligon atrofida yoqimsiz hidlarning paydo bo‘lishi, havoning ifloslanishi va inson salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Aholi salomatligiga ta’siri. Chiqindilar ochiq holda saqlanadigan hududlarda pashsha, chivin, kemiruvchilar va boshqa zararli organizmlar ko‘payishi mumkin. Ular turli yuqumli kasalliklarning tarqalishiga sharoit yaratadi. Shu sababli chiqindi poligonlarida sanitariya-gigiyena qoidalariga qat’iy rioya qilish, chiqindilarni o‘z vaqtida ko‘mish va maxsus texnikalar yordamida tartibga solish muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, maishiy chiqindi poligonlarining ekologik ta’siri faqat ularning egallagan yer maydoni bilan cheklanmaydi. Ularning atrofidagi tuproq, suv, havo va aholi yashash sharoitlariga ko‘rsatadigan ta’siri ham kompleks ravishda o‘rganilishi lozim.

1-rasm. Andijon viloyati Paxtaobod tumani Maishiy chiqindi poligoni.

ANDIJON VILOYATIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISH VA EKOLOGIK MUAMMOLARNI KAMAYTIRISH YO‘LLARI

2025-yilda Andijon viloyatida chiqindilar hajmining ortishi ularni boshqarish tizimini takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Buning uchun chiqindilarni faqat poligonlarga olib borish bilan cheklanmasdan, ularni saralash, qayta ishlash va ikkilamchi xomashyo sifatida foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish kerak.

© **Namangan davlat pedagogika instituti** | Tabiiy fanlar kafedrasi
© “**Smart Quill Publishing**” **nashriyoti** | www.smartquillpublishing.uz

Birinchidan, viloyatning barcha tuman va shaharlarida chiqindilarni alohida yig‘ish tizimini rivojlantirish zarur. Bunda plastik, qog‘oz, shisha, metall va organik chiqindilar uchun alohida konteynerlar o‘rnatilishi maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, chiqindi poligonlarida zamonaviy ekologik himoya tizimlarini tashkil etish lozim. Bunday tizimlarga poligon tagidagi suv o‘tkazmaydigan qatlam, filtratni yig‘ish va tozalash inshootlari, gazlarni nazorat qilish vositalari hamda yong‘in xavfsizligi tizimlari kiradi.

Uchinchidan, poligonlarning atrofida yashil himoya hududlarini tashkil etish muhim. Daraxt va butalar ekilishi changning tarqalishini kamaytirishga, hududning ekologik holatini yaxshilashga va yashil maydonlarni kengaytirishga yordam beradi.

To‘rtinchidan, Andijon viloyatida chiqindilarni qayta ishlash korxonalarining faoliyatini kengaytirish kerak. Plastik, qog‘oz, karton, shisha va metall chiqindilarini qayta ishlash orqali poligonlarga tashlanadigan chiqindilar miqdorini kamaytirish mumkin.

Respublikada qattiq maishiy chiqindilar muammosini hal etish maqsadida chiqindilarni yoqish orqali elektr energiyasi ishlab chiqarish yo’lga qo’yilmoqda. Bu chora-tadbirlar Prezidentning 2025-yil 24-martdagi tegishli qarori ijrosi doirasida amalga oshirilmoqda. Qarorga ko’ra, Andijon, Namangan, Farg’ona, Qashqadaryo, Samarqand va Toshkent viloyatlarida chiqindi yoqish zavodlari quriladi. Loyihalar ekologik vaziyatni yaxshilash va poligonlarga tushadigan yukni kamaytirishga qaratilgan.

Andijon viloyatidagi loyiha Xitoyning China International CAMC Engineering kompaniyasi tomonidan amalga oshirilmoqda. Zavod qurilishiga 7-iyul kuni Xo’jaobod tumani hududida start berilgan. Bu 2025-yilda sodir bo’lgan. Loyihaning umumiy qiymati 140 million dollar bo’lib, zavodda kuniga 1,5 ming tonna chiqindi qayta ishlanadi va yiliga 240 million kVt/soat elektr energiyasi ishlab chiqariladi. Obyekt 2025–2027-yillarda qurilib, foydalanishga topshirilishi, u yerda 100 ta yangi ish o’rni yaratilishi rejalashtirilgan.

Loyihaning ahamiyati shundaki, u chiqindilarni poligonlarga ko’mish o’rniga ulardan energiya olish imkonini beradi. Natijada poligonlar maydoni va ularning atrof-muhitga salbiy ta’siri kamayadi, shu bilan birga hududning elektr energiyasiga bo’lgan ehtiyojini qisman qoplashga hissa qo’shiladi. Davlat dasturida 2030-yilga qadar qattiq maishiy chiqindi poligonlarini 50 foizga qisqartirish ham ko’zda tutilgan.

Beshinchidan, geografik axborot tizimlari (GIS) yordamida chiqindi poligonlarining elektron xaritasini yaratish maqsadga muvofiq. Ushbu xaritada poligonlarning joylashuvi, maydoni, aholi manzillarigacha bo‘lgan masofasi, suv obyektlariga yaqinligi va ekologik xavf darajasi ko‘rsatilishi mumkin.

Oltinchidan, chiqindilarni tashish jarayonida maxsus transport vositalarining harakatini GPS orqali kuzatish va noqonuniy chiqindi tashlash holatlarini nazorat qilish zarur.

Yettinchidan, aholi o‘rtasida ekologik madaniyatni oshirish, chiqindilarni ko‘chaga va ochiq maydonlarga tashlamaslik, ularni saralash va qayta ishlashga topshirish bo‘yicha targ‘ibot ishlarini kuchaytirish lozim.

© **Namangan davlat pedagogika instituti** | **Tabiiy fanlar kafedrasi**
© “**Smart Quill Publishing” nashriyoti** | **www.smartquillpublishing.uz**

Shuningdek, 2025-yilda O‘zbekiston bo‘yicha chiqindi poligonlarini qisqartirish va rekultivatsiya qilish ishlari davom ettirilgan. Chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish agentligining 2025-yil 29-oktabrdagi ma’lumotida respublika bo‘yicha 47 ta poligonda rekultivatsiya va tuproq bilan yopish ishlari amalga oshirilgani qayd etilgan. Ushbu natijalar 2024-yil va 2025-yilning o‘tgan davrini birgalikda qamrab oladi. Shu sababli bu raqamni faqat 2025-yilga tegishli natija deb hisoblash to‘g‘ri bo‘lmaydi. Andijon viloyati uchun ham poligonlarni bosqichma-bosqich qisqartirish, mavjud obyektlarning ekologik holatini yaxshilash va chiqindilarni qayta ishlashga yo‘naltirish muhim vazifa hisoblanadi.

XULOSA

Andijon viloyatida maishiy chiqindilarni boshqarish bugungi kunning dolzarb ekologik masalalaridan biridir. 2025-yil davomida viloyatdan olib chiqib ketilgan qattiq maishiy chiqindilar hajmi 7,545 million kub metrni tashkil etgani hududda chiqindilar miqdori ortib borayotganini ko‘rsatadi. 2024-yilga nisbatan qariyb 25,9 foizlik o‘sish chiqindilarni yig‘ish, tashish va qayta ishlash tizimini yanada rivojlantirish zarurligini anglatadi. O‘rganishlar shuni ko‘rsatadiki, chiqindi poligonlari ekologik talablarga javob bermagan holatlarda tuproq, suv va atmosfera havosining ifloslanishiga sabab bo‘lishi mumkin. Ayniqsa, Andijon viloyatida sug‘orma dehqonchilik va aholi zichligi yuqori bo‘lganligi sababli chiqindilarni noto‘g‘ri joylashtirishning salbiy oqibatlari yanada sezilarli bo‘lishi mumkin.

ushbu muammoni hal qilish uchun viloyatdagi chiqindi poligonlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, chiqindilarni saralash va qayta ishlash korxonalarini ko‘paytirish, ekologik monitoringni kuchaytirish zarur. Shuningdek, GIS texnologiyalari yordamida poligonlarning joylashuvini xaritada aks ettirish va ularning atrof-muhitga ta’sirini doimiy kuzatib borish yaxshi natija beradi. Eng muhimi, chiqindilarni kamaytirish faqat davlat tashkilotlarining emas, balki har bir fuqaroning ham vazifasidir. Aholining ekologik madaniyatini oshirish va tabiatga mas’uliyat bilan munosabatda bo‘lish orqali Andijon viloyatining ekologik holatini yaxshilash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-yanvardagi PF-5-sonli Farmoni “Chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va ularning ekologik vaziyatga salbiy ta’sirini kamaytirish bo’yicha chora-tadbirlar to’g’risida” (o’zgartirish va qo’shimchalar bilan), 4a-ilova. – https://lex.uz/uz/docs/6732832
2. O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi. Yil davomida chiqarilgan qattiq maishiy chiqindilar (kod 3.01.01.0054). SIAT ma’lumotlar bazasi. – https://siat.stat.uz/data/3748/
3. Chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish agentligi. O’zbekistonda 42 ta maishiy chiqindi poligoni faoliyati tugatilib, yerlar tabiatga qaytarildi. – 29.10.2025.
4. Raxmatullayev F.N., Turabjanov S.M., Ponamaryova T.V., Rakhimova L.S., Abdullayev U.S. Investigation of morphological composition and evaluation of the effectiveness of

municipal solid waste recycling methods in Uzbekistan // Technical Science and Innovation. – 2020. – No. 2. – pp. 49–56. – DOI: 10.51346/tstu-01.20.2-77-0062.

5. Xamidov A.A. Geoekologik muammolar va ularning yechimiga oid kontseptsiyalar (Farg'ona vodiysi misolida) // FarDU. Ilmiy xabarlar. – 2024. – Vol. 30, maxsus son. – pp. 263–267. – DOI: 10.56292/SJFSU/vol30_iss1_2t/a46.

6. Isag'aliyev M.T., Yuldashev G., Qo'chqorov B.M., Aktamov M.I. Tipik bo'z tuproqlar ekologik transformatsiyasiga sement sanoatining ta'siri // FarDU. Ilmiy xabarlar. – 2025. – Vol. 31, No. 2. – pp. 167–172. – DOI: 10.56292/SJFSU/vol31_iss2/a206.

7. Jobborov B.T., Xurramov N.N., Xamzayeva Sh.I. Tuproqlarni turli zararli chiqindilar ta'sirida pH muhitini o'zgarishi (Angren ko'mir koni atrofida tarqalgan tuproqlar misolida) // Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. – 2025. – No. 12. – https://journal.namdu.uz/archive/2025-issue-12/maqola-42753-1763033736/pdf

8. Iskandarova G.T., Samigova N.R., Kurbanova Sh.I., Yusupkhojaeva A.M., Tashpulatova M.N. Problems of solid waste accumulation in large cities and ways to solve them // The Bioscan. – 2025. – Vol. 20, No. 3. – pp. 295–300. – DOI: 10.63001/tbs.2025.v20.i03.pp295-300.

9. Radkevich M., Mukhammadaliyeva F., Shipilova K., Umarova N., Gapirov A. Land pollution by illegal dumps in the Tashkent region // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – 2022. – Vol. 1068. – Art. 012036. – DOI: 10.1088/1755-1315/1068/1/012036.

10. Qodirjonov O. Sovet davrida Andijon oblastidagi irrigatsiya-melioratsiya ishlarining holati // Jamiyat va innovatsiyalar. – 2026. – Vol. 7, maxsus son 3. – pp. 323–327. – DOI: 10.47689/2181-1415-vol7-iss3/S-pp323-327.

11. spot.uz, 2025-yil 7-avgust

© **Namangan davlat pedagogika instituti** | **Tabiiy fanlar kafedrasi**
© "**Smart Quill Publishing" nashriyoti** | **www.smartquillpublishing.uz**